

BESLUT

2017-05-15

Dnr: 16/03359 och
3410**SAKEN**

Mitt i naturen, SVT1, 2016-12-01, program om avskogning och kungsörnen i Sverige; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Programmet frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

PROGRAMMET

Programmet handlade om avskogning och dess inverkan på biologisk mångfald. I programmet lyftes avverkningen av regnskog på Borneo och paralleller till den svenska skogen drogs. Bland annat sades följande.

(Berättarröst) – När vi talar om avskogning handlar det oftast om de stora regnskogsbältena i Afrika, Asien och Latinamerika. När regnskogen avverkas är det i regel för gott. Med våra nordliga barrskogar är det lite annorlunda. Vi planterar ny skog efter den som avverkats. Men precis som på Borneo försvinner många arter om varierad naturskog ersätts med enformiga barrskogsplantager. Under de senaste 60–70 åren har det svenska skogslandskapet förändrats i en rasande takt. Kalhyggesbruket har betytt ökade virkesskördar men också att de gamla skogarna försvunnit. I deras ställe har vi fått en produktionsskog av gran och tall som avverkas långt innan de hunnit åldras. I norr har stora gammelskogar räddats i reservat och nationalparker. I söder återstår bara små spillror av urskog. (Programledare) – Det fortsätter ju, det tar inte stopp bara för att vi har uppmärksammat problemet och pekat på det så slutar det inte. På Borneo så brinner det nu igen och här hemma i Sverige så fortsätter de enstaka procent gammelskog vi har kvar att falla.

Därefter följde en sekvens där programledaren samtalade med en skogsbiolog om en nyligen avverkad naturskog. Bland annat sades följande.

(Programledare) – Så här stod, för det här är ju alldeles pinfärskt. (Skogsbiolog) – Ja det här är ungefär två år gammalt bara. (Programledare) – Vad är det som har hänt här, berätta? (Skogsbiolog) – Ja, här har man gått in och avverkat en gammal naturskog då med höga biologiska värden och när man hittar då stubbar utav träd som

är 240 år gamla och även en tall som jag hittade här som var drygt 300 år gammal då förstår man att det här har varit en gammal naturskog då som borde stått kvar. (Programledare) – Varför händer det här, berä... jag fattar inte? Det är ju bara en plä...kunde de inte ha skitit i det här? (Skogsbiolog) – Ja, men den lilla ynka mängden gammelskog vi har kvar i Sverige, det är den som genererar pengar och den är gratis att avverka, alla träd och skogar som vi har planterat de är fortfarande på tillväxt, så då är det inte intressant för skogsbruket att hugga dem. (Programledare) – Finns det något kvar då? (Skogsbiolog) – Jo, visst finns det någonting kvar. [---] (Programledare) – Här stod alldeles nyss en gammal naturskog, nu är den borta. (Skogsbiolog) – Ja, under min tid som skogsbiolog i tjugo års tid så har mängden gammal skog eller gammal naturskog minskat i Sverige. Gammelskogens värden eller biologiska mångfald den har på något sätt fallit tillbaka till att bli små oaser i ett ökenlandskap av produktionsskogar och virkesåkrar. Ungefär 90 procent av skogen i dag är skogar som är på något sätt är skapade av människan, för människan och för vår ekonomi och vår skogsindustri och de har väldigt sällan biologiska värden som hör skogen till utan de är väldigt unga och de hinner aldrig få bli gamla och därav kommer heller inte de här specialiserade arterna som vi tittar på i naturskogen, de kommer aldrig komma tillbaka till de här virkesåkrarna.

Därefter följde en sekvens där skogsbiologen tillsammans med programledaren besökte Muddus nationalpark där de bland annat tittade på och pratade om en tall. Bland annat sades följande.

(Programledare) – De måste ju få stå, måste räddas. Där har ju skogarna i Sydostasien har ju en fördel. De har alltid häftiga symboldjur som engagerar folk, rädda orangutangerna så räddar man hela skogen samtidigt. De här stackarna måste ju vara gröna av avund, bokstavligen, de har ju inget...de skulle ha ett stort gulligt djur som bodde i dem så skulle alla vilja vara med och se till att de här får vara kvar.

I slutet av programmet besökte en annan programledare skog i Gävleborgs län där hon medverkade vid ringmärkning av en kungsörn tillsammans med två ringmärkare. Bland annat sades följande.

(Berättarröst) – Även i Sverige drabbas många arter när de gamla naturskogarna försvinner. I den unga produktionsskogen har kungsörnen svårt att hitta tillräckligt grova furor för sitt bo, som kan väga bortåt ett ton. När örnparet tvingas bygga i klenare träd är risken stor för att boet faller ner. [---] 2015 fanns det drygt 500 kända revir av kungsörn i Sverige och runt 250 par häckade. Både kungsörn och havsörn har ökat och spritt sig sedan 70-talet så det går att ge dem plats även i den nya skogen om vi tar hänsyn till deras behov. [---] (Ringmärkare) – Det moderna skogsbruket ställer ju till det för örnarna naturligtvis. I produktionsskogarna finns det ju inga tallar eller träd som duger som och bygga örnbö i, det finns inga grova grenar som boet, som kan bära ett tungt bo. [---] Det är väldigt oroande om man tänker på skogsbruket hur framtiden ska se ut med boträd åt örnarna. De lämnar ju träd men troligtvis så ska det vara ganska många träd åt örnen att välja på för att den ska hitta en bra plats i trädet. Det är ju väldigt glest i skogslandskapet, så att örnen missgynnas ju hela tiden av skogsbruket. Det är ingen tvekan om det. [---] Kungsörnen är ju absolut inte livskraftig i Sverige för tillfället, det är långt kvar innan de kommer upp till målsättning över 600 häckande par. Det är inte ens hälften det.

Programmet avslutades med att en berättarröst sa följande.

Jakten på virke och mark driver på avverkning av urskogar över hela världen. Sverige är inget undantag även om vi har fått många nya skogsreservat och har en lagstiftning

som likställer virkesproduktion och naturvård. Det nationella miljömålet "levande skogar" är ändå fortfarande långt från att uppnås. Det betyder fortsatt förlust av arter och i slutändan problem, även för oss själva.

ANMÄLNINGARNA

Programmet har anmälts av fyra personer som sammanfattningsvis anser att det gav en onyanserad och ensidig bild av tillståndet i den svenska skogen och att en företrädare för skogsbruket borde ha fått komma till tals i programmet. En av anmälarna anser också att programmet innehöll faktafel om kungsörnen samt skogsbrukets påverkan på artens fortlevnad. Enligt anmälaren har kungsörnen en svagt ökande population där det totala antalet par beräknas till 700 och där målet om 150 stycken lyckade häckningar per år redan är uppfyllt.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att programmet överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Mitt i naturen är ett program om djur och natur i Sverige och världen. Programmet har en lång tradition av att värna naturen och upplevelserna i den. Programledarnas roll är att söka kunskap om djur och natur samt förmedla känslor från naturupplevelser till tittaren.

Det aktuella avsnittet handlade om avskogning och drog paralleller mellan händelser i regnskogen på Borneo och utvecklingen i Sverige. På båda ställena finns utmaningar i bevarandet av biologisk mångfald. Detta illustrerades bland annat av inslagen om de åtgärder som görs för orangutangerna på Borneo och kungsörnen i Sverige.

Att bevara den biologiska mångfalden genom att säkra naturligt förekommande livsmiljöer är ingen kontroversiell fråga, utan ett av de miljökvalitetsmål som riksdagen fattade beslut om 1999. Sverige har också inom FN:s konvention för biologisk mångfald åtagit sig att bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett sätt så att värdefull natur skyddas och våra mest hotade arter bevaras. Det råder heller ingen tvekan om att det moderna skogsbruket har haft negativ påverkan på växt- och djurlivet i Sverige.

Gammelskogar, som är skogar av rikligt med träd som oftast är över 150 år, är unika på många sätt just för att de har fått stå opåverkade av människan. Att det finns skog som inte påverkats av skogsbruk är avgörande för många arters överlevnad. Den typen av skogar utgör en mycket liten del av skogsarealen i Sverige.

Det aktuella avsnittet av *Mitt i naturen* visade att skogsavverkning, oavsett om

den sker på Borneo eller i Sverige, påverkar naturen och artbeståndet. Syftet med inslaget från nationalparken Muddus var att visa hur en gammelskog skiljer sig från yngre, planterade skogar. Programledaren visade på olika sätt sina upplevelser av den skillnaden.

Perspektivet var hela tiden bevarandet av unika skogar och arter, en vinkel som ligger i linje med programmet *Mitt i naturens* väl etablerade programförklaring om att värna naturen. Det konstaterades att skogsavverkning är den starkast bidragande orsaken till att den här typen av skogar blivit ovanligare, men programmet tog inte upp aspekter av olika former av skogsbruk och ingen specifik part pekades ut som orsak. Den medverkande skogsbiologen berättade om skogen ur sitt perspektiv som expert och den kritik mot nuvarande skogsbruk som han framförde var inom praxis av yttrandefrihet för en extern medverkande.

I inslaget om kungsörn skildrades en av de åtgärder som görs för att främja beståndet. Siffrorna – att det år 2015 fanns drygt 500 kända revir och runt 250 häckande par – är hämtade från senast redovisade inventering från Sveriges lantbruksuniversitet. Aktuella siffror var 232 lyckade häckningar, 4 med okänt resultat och 52 misslyckade eller avbrutna samt 505 bosatta revir.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Bestämmelsen innebär bland annat att en programledare eller en reporter inte får göra värderande uttalanden eller ta ställning i kontroversiella frågor. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälligt medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag.

Av betydelse för bedömningen är också bestämmelsen om att SVT ska stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden (8 § sändningstillståndet). Dessa skyldigheter innebär enligt granskningsnämndens praxis att ett program eller inslag kan ha en kritisk infallsvinkel utan att strida mot kravet på opartiskhet. Med kommentarsskyldigheten följer ett visst utrymme för värderande omdömen.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar inledningsvis att skogsbiologen samt ringmärkaren var tillfälligt medverkande som var inbjudna i egenskap av experter. Deras respektive uttalanden innebär inte att programmet strider mot kraven på opartiskhet och saklighet. Enligt nämndens bedömning låg programmets kritiska infallsvinkel väl i linje med SVT:s granskningsskyldighet. Nämnden anser inte att det riktades kritik mot någon klart utpekad part som krävde ett bemötande. Programledarnas uttalanden medför inte heller att programmet strider mot kravet på opartiskhet. Nämnden gör därtill bedömningen, mot bakgrund av vad som framkommit i ärendet, att de uppgifter som uppgavs om kungsörnen inte innebär att programmet strider mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Kristina Ståhl, Jan Holmberg, Ulrika Hansson, Clas Barkman och Berivan Yildiz efter föredragning av Cecilia Smitt Meyer.

På granskningsnämndens vägnar

Kristina Ståhl

Cecilia Smitt Meyer

Originalhandlingen med namnunderskrifter förvaras hos myndigheten.